

Nader onderzoek Massawinterverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis Den Haag

In het kader van de Wet
natuurbescherming

Plangebied: Den Haag

Opsteller(s): [REDACTED]

ecoresult

ecologisch advies en onderzoek

Nader onderzoek massawinterverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis Den Haag

In het kader van de Wet natuurbescherming

Colofon	
Plangebied	Den Haag
Opsteller(s)	■■■■■
Datum	7-3-2023
Versienummer	02
Rapportkenmerk	ER20221130v02
Aantal pagina's	43
Opdrachtgever	Gemeente Den Haag
Contactpersoon	■■■■■
Kwaliteitscontrole	■■■■■
Wijze van citeren	■■■■■ de, 2022. Nader onderzoek massawinterverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis. In het kader van de Wet natuurbescherming. Plangebied: Den Haag. Kenmerk: ER20221130v02. Ecoresult B.V., Alblaserdam
Ecoresult B.V. Edisonweg 10- unit 320 2952 AD Alblaserdam 078 75 184 12 info@ecoresult.nl www.ecoresult.nl	

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Onderzoeksvragen	4
1.3	Leeswijzer	4
2	Omschrijving plangebied	5
2.1	Algemeen	5
3	Onderzoek beschermde soorten	6
3.1	Werkwijze	6
3.1.1	Afbakening onderzoeksmethodiek	6
3.2	Navolgbaarheid onderzoek	8
4	Resultaten nader onderzoek	9
4.1	Algemeen	9
4.2	Den Haag Zuidwest.	16
4.3	Den Haag Duindorp en Scheveningen.	17
4.4	Den Haag Archipelbuurt en Centrum.	17
4.5	Den Haag Duinzigt en Bezuidenhout	18
5	Conclusies en aanbevelingen	20
6	Geraadpleegde bronnen	21
6.1	Literatuur	21
6.2	Internet	21

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In opdracht van de Gemeente Den Haag heeft Ecoresult B.V. een nader onderzoek naar massawinterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis uitgevoerd in 32 deelgebieden in Den Haag. Het onderzoek richt zich specifiek op deze deelgebieden die zich bevinden in meerdere gebieden in het zuidwesten, het centrum van Den Haag, in de wijken Duinzigt en Bezuidenhout en in Scheveningen (zie Afbeelding 1).

De gemeente Den Haag heeft de verspreiding van de vleermuizen en vogels goed in beeld, enkel ontbreekt voldoende inzicht in de aanwezigheid van massawinterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis binnen het grondgebied van de gemeente Den Haag. Binnen de reikwijdte van het SMP beschouwt de gemeente dit niet als problematisch. Het SMP werkt met een worst-case benadering, overmitigatie en een beperkt aantal werkzaamheden per jaar in een wijk. Buiten de SMP valt echter een groot aantal "Groene energiewijken". Hier heeft Den Haag met het SMP geen grip op en wil daarom meer inzicht in de aanwezigheid van kwetsbare kolonies. Om de verspreiding van grote kolonies beter in beeld te brengen heeft de Gemeente Den Haag aan Ecoresult B.V. gevraagd onderzoek naar deze verblijfplaatsen in drie deelgebieden te Den Haag uit te voeren. Deze deelgebieden omvatten zowel Groene energiewijken als grote herstructureringswijken.

1.2 Onderzoeksvragen

In het onderzoek worden 3 onderzoeksvragen beantwoord:

1. Zijn massawinterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis aanwezig?
2. Waar bevinden de massawinterverblijfplaatsen zich?
3. Wat voor structuren en type bebouwing zijn in gebruik als massawinterverblijfplaatsen?

1.3 Leeswijzer

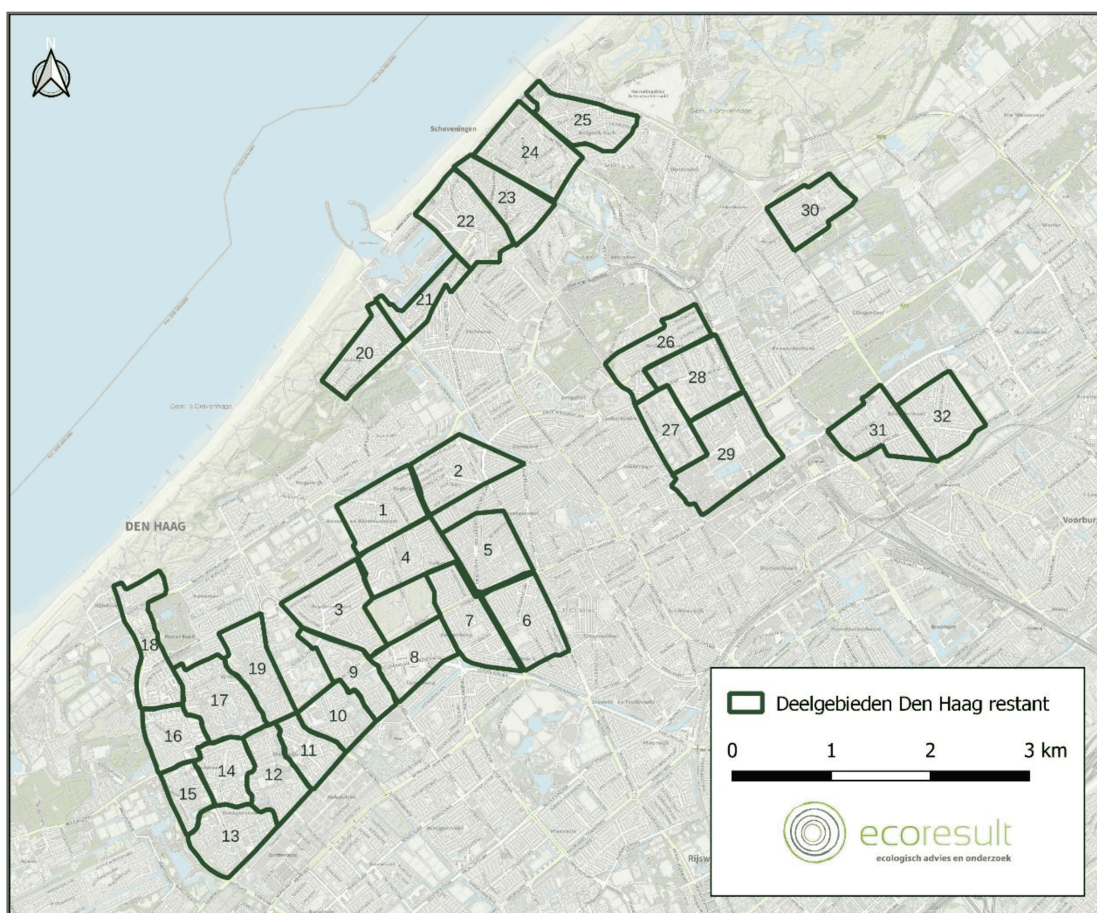
In deze rapportage worden allereerst een beschrijving van de werkwijze van het onderzoek behandeld en daarna de resultaten van het onderzoek. Er wordt afgesloten met de conclusies en aanbevelingen.

2 Omschrijving plangebied

2.1 Algemeen

Het onderzoeksgebied betreft meerdere wijken grofweg verdeeld in 32 deelgebieden. Dit betreffen de wijken (of delen ervan): Bomen en Bloemenbuurt, Valkenboschkwartier, Regentessekwartier, Vruchtenbuurt, Rustenburg, Oostbroek, Leyenburg, Houtwijk, Kraayenstein, Loosduinen, Kijkduin, Meer en Bosch, Duindorp, Scheveningen, Belgisch Park, Archipelbuurt, Zeeheldenkwartier, Centrum, Duinzigt en bezuidenhout.

Op basis van de bebouwingsdichtheid en topografische kenmerken (stratenpatronen, watergangen, (sport-)parken) is het onderzoeksgebied opgedeeld in 32 deelgebieden (zie Figuur 1) met een oppervlakte van gemiddeld 40 hectare.

Figuur 1: Indeling in de 32 deelgebieden..

3 Onderzoek massawinterverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis

3.1 Werkwijze

3.1.1 Afbakening onderzoeksmethodiek

Het onderzoek is uitgevoerd op basis van de richtlijnen uit het Vleermuisprotocol 2021¹.

- Uitgegaan wordt van een tijdsinterval van tenminste 10 dagen tussen 2 bezoeken (1 augustus tot en met 10 september).
- De onderzoeken zijn uitgevoerd gedurende minimaal 2 uur, vanaf middernacht.
- Er is gebruik gemaakt van batdetectors (Petersson D240X en/of D100) en in de meeste gevallen warmtebeeldcamera's. Met de warmtebeeldcamera's waren de hoge gebouwen goed te inspecteren op aanwezigheid van zwermende vleermuizen.

De verschillende deelgebieden zijn fietsend onderzocht om in korte tijd het hele plangebied volledig te kunnen overzien en het hele plangebied meermaals tijdens tenminste één ronde te doorkruisen. In Tabel 1 en Tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de onderzoeksmomenten, weersomstandigheden en betrokken ecologisch deskundigen tijdens de uitgevoerde veldonderzoeken.

Wegens de specifieke vraag en onderzoeksmethodiek zijn waargenomen gedragingen en verblijfplaatsen anders dan zwermplaatsen niet altijd ingevoerd. Dit heeft met name betrekking op foeragerende, overvliegende en baltsende dieren. Deze waarnemingen worden daarom niet in voorliggende rapportage behandeld.

Tabel 1: Onderzoeksmomenten ronde 1 vleermuisonderzoek en weergegevens met eigen waarnemingen in het veld.

Plangebied	Deelgebied	Onderzoeker	Datum Bezoek 1	Tijden	Temp.	Wind
Den Haag Zuidwest	1		03-08-2022	00:00 – 02:00	19	W3
Den Haag Zuidwest	2		16-08-2022	00:15 – 02:52	18	Z2
Den Haag Zuidwest	3		03-08-2022	00:00 – 02:00	20	ZW3
Den Haag Zuidwest	4		04-08-2022	00:00 – 02:00	19	O1
Den Haag Zuidwest	5		04-08-2022	00:00 – 02:03	20	ZW1
Den Haag Zuidwest	6		04-08-2022	00:00 – 02:00	20	ZW1
Den Haag Zuidwest	7		05-08-2022	00:00 – 02:00	18	NW2
Den Haag Zuidwest	8		06-08-2022	00:00 – 02:00	18	ZW1
Den Haag Zuidwest	9		09-08-2022	00:00 – 02:00	18	NO2
Den Haag Zuidwest	10		09-08-2022	00:00 – 02:00	18	NO2

¹ <https://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>

Den Haag Zuidwest	11		10-08-2022	00:00 – 02:00	19	NO2
Den Haag Zuidwest	12		09-08-2022	00:00 – 02:00	18	NO2
Den Haag Zuidwest	13		09-08-2022	00:00 – 02:00	18	NO2
Den Haag Zuidwest	14		10-08-2022	00:00 – 02:00	19	NO2
Den Haag Zuidwest	15		10-08-2022	00:00 – 02:07	19	NO2
Den Haag Zuidwest	16		10-08-2022	00:00 – 02:00	19	NO2
Den Haag Zuidwest	17		11-08-2022	00:00 – 02:00	21	NO2
Den Haag Zuidwest	18		11-08-2022	00:00 – 02:00	21	NO2
Den Haag Zuidwest	19		09-08-2022	00:00 – 02:00	18	NO2
Den Haag Duindorp	20		10-08-2022	00:00 – 02:00	19	NO3
Scheveningen	21		16-08-2022	00:00 – 02:00	18	Z3
Scheveningen	22		17-08-2022	00:00 – 02:00	18	N3
Scheveningen	23		18-08-2022	00:10 – 02:12	17	NW2
Scheveningen	24		16-08-2022	00:00 – 02:00	18	Z3
Scheveningen	25		17-08-2022	00:12 – 02:19	18	N2
Den Haag Centrum	26		15-08-2022	00:00 – 02:00	23	ZO2
Den Haag Centrum	27		18-08-2022	00:00 – 02:00	17	NW2
Den Haag Centrum	28		05-08-2022	00:00 – 02:03	18	NW2
Den Haag Centrum	29		10-08-2022	00:02 – 02:10	19	NO2
Den Haag Duinzigt	30		07-08-2022	00:00 – 02:00	17	ZW1
Den Haag Bezuidenhout	31		08-08-2022	00:00 – 02:00	18	NW1
Den Haag Bezuidenhout	32		09-08-2022	00:00 – 02:00	18	NO2

Tabel 2: Onderzoeksmomenten ronde 2 vleermuisonderzoek en weergegevens met eigen waarnemingen in het veld.

Plangebied	Deelgebied	Onderzoeker2	Datum Bezoek 2	Tijden2	Temp.2	Wind4
Den Haag Zuidwest	1		27-08-2022	00:00 – 02:00	17	W1
Den Haag Zuidwest	2		09-09-2022	00:00 – 02:00	16	Z2
Den Haag Zuidwest	3		09-09-2022	00:00 – 02:00	16	Z2
Den Haag Zuidwest	4		16-08-2022	00:14 – 02:15	18	Z2
Den Haag Zuidwest	5		17-08-2022	00:00 – 02:00	19	N1
Den Haag Zuidwest	6		24-08-2022	00:00 – 02:00	19	W1
Den Haag Zuidwest	7		30-08-2022	00:00 – 02:00	17	NO2
Den Haag Zuidwest	8		26-08-2022	00:00 – 02:06	20	W2
Den Haag Zuidwest	9		30-08-2022	00:00 – 02:00	17	NO2
Den Haag Zuidwest	10		30-08-2022	00:00 – 02:00	17	NO2
Den Haag Zuidwest	11		31-08-2022	00:00 – 02:00	17	N2
Den Haag Zuidwest	12		31-08-2022	00:01 – 02:04	17	N2
Den Haag Zuidwest	13		31-08-2022	00:00 – 02:00	17	N2
Den Haag Zuidwest	14		31-08-2022	00:00 – 02:00	17	N2
Den Haag Zuidwest	15		09-09-2022	00:00 – 02:31	16	Z2
Den Haag Zuidwest	16		01-09-2022	00:00 – 02:00	17	NO3

Den Haag Zuidwest	17		01-09-2022	00:00 – 02:00	17	NO3
Den Haag Zuidwest	18		01-09-2022	00:00 – 02:00	17	NO3
Den Haag Zuidwest	19		01-09-2022	00:00 – 02:00	17	NO3
Den Haag Duindorp	20		02-09-2022	00:00 – 02:20	17	O3
Scheveningen	21		09-09-2022	00:00 – 02:00	16	Z2
Scheveningen	22		10-09-2022	00:00 – 02:21	16	Z2
Scheveningen	23/24		08-09-2022	00:00 – 03:00	17	NO1
Scheveningen	25		08-09-2022	00:00 – 02:11	17	NO1
Den Haag Centrum	26		03-09-2022	00:00 – 02:00	20	NO2
Den Haag Centrum	27		08-09-2022	00:35 – 02:35	17	NO2
Den Haag Centrum	28		23-08-2022	00:00 – 02:15	18	O2
Den Haag Centrum	29		24-08-2022	00:00 – 02:10	19	ZW1
Den Haag Duinzigt	30		21-08-2022	00:00 – 02:04	19	Z1
Den Haag Bezuidenhout	31		26-08-2022	00:00 – 02:00	18	W2
Den Haag Bezuidenhout	32		08-09-2022	00:00 – 02:00	17	NO2

3.2 Navolgbaarheid onderzoek

Een volledige onderbouwing van de gekozen onderzoeksmethodiek is weergegeven in het voor dit project opgestelde Plan van Aanpak².

Een (massa)winterverblijfplaats is gedefinieerd als een zwermplek van meerdere gewone dwergvleermuizen (doorgaans meer dan 3) zonder aantoonbaar baltsgedrag. Indien rond enkele zwermende vleermuizen baltsgedrag werd vertoond is dit gedefinieerd als een paargroep en niet als (massa)winterverblijfplaats.

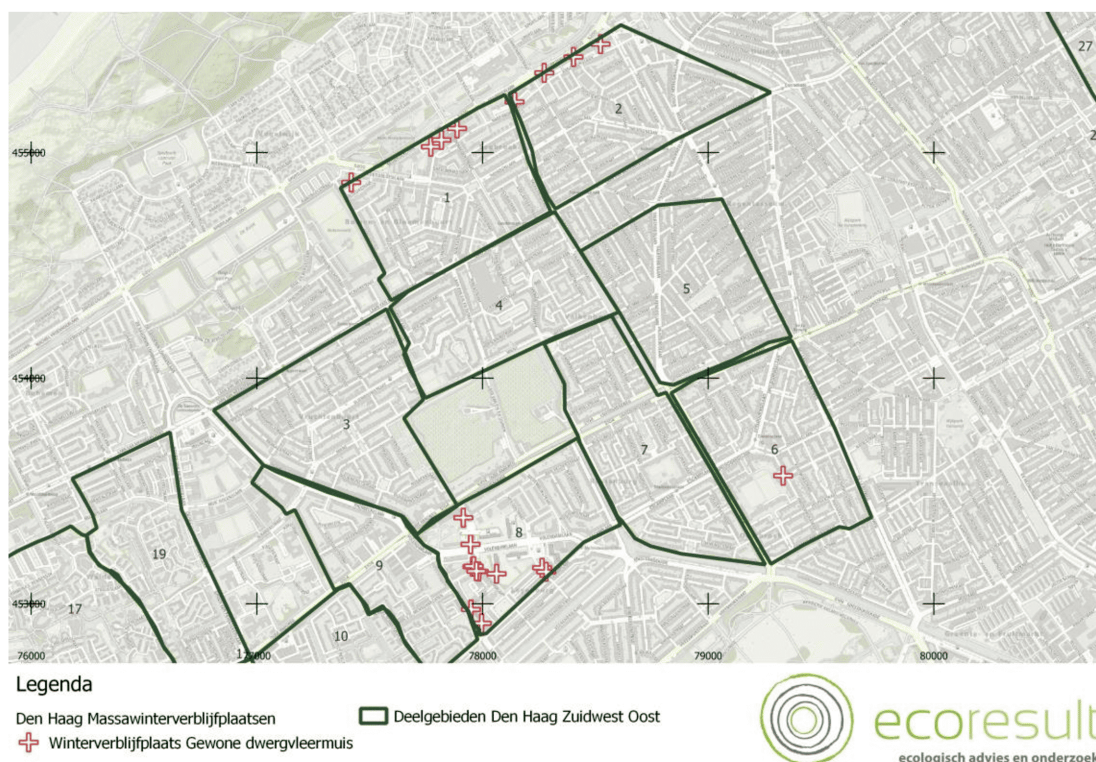
Een verschil in definitie tussen winterverblijfplaats en massawinterverblijfplaats wordt niet gemaakt. Er kan op basis van deze informatie van het aantal aangetroffen zwermende dieren geen reële inschatting worden gemaakt van het daadwerkelijke aantal overwinterende gewone dwergvleermuizen in een gebouw. Op basis van beschikbare ecologische kennis over daadwerkelijke aantallen gewone dwergvleermuizen in relatie tot zwermgedrag ligt dit naar verwachting minimaal een factor 10 of 20 hoger dan de maximale hoeveelheid aangetroffen zwermende dieren.

² Van Meurs, 2020

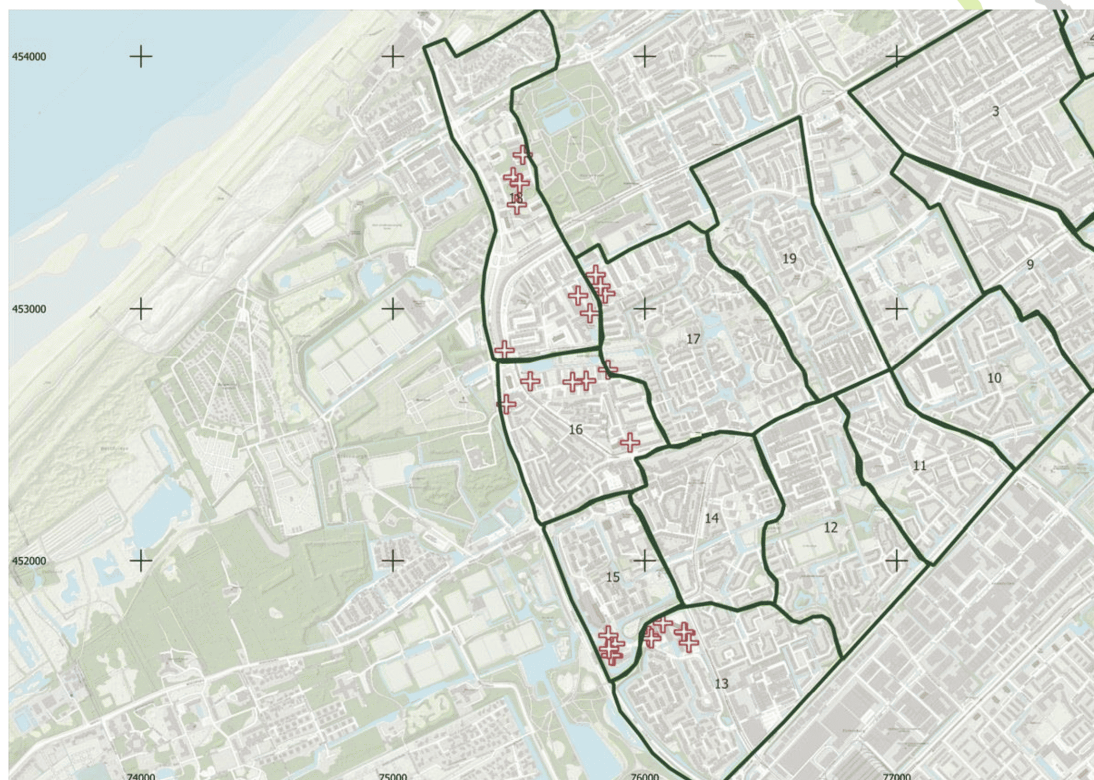
4 Resultaten nader onderzoek

4.1 Algemeen

Gedurende de veldonderzoeken zijn binnen de deelgebieden in totaal 93 (massa)winterverblijfplaatsen aangetroffen (zie Figuur 2, Figuur 3, Figuur 4, Figuur 5, Figuur 6 en Figuur 7) met in totaal 600 zwermende gewone dwergvleermuizen. Op korte afstand buiten de deelgebieden zijn 2 (massa)winterverblijfplaatsen aangetroffen met circa 22 zwermende gewone dwergvleermuizen.

Figuur 2: Waargenomen winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis in oostelijk deel van Den Haag Zuidwest. Kaartbron: Openstreetmaps

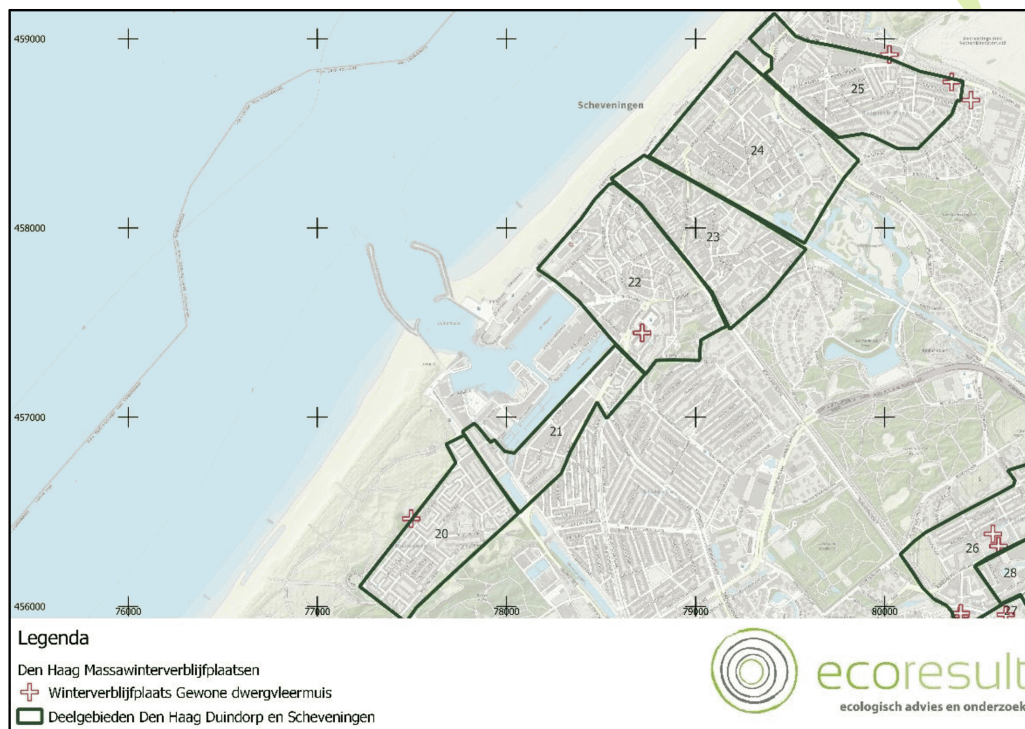
Legenda

Den Haag Massawinterverblijfplaatsen

 Deelgebieden Den Haag Zuidwest West

 Winterverblijfplaats Gewone dwergvleermuis

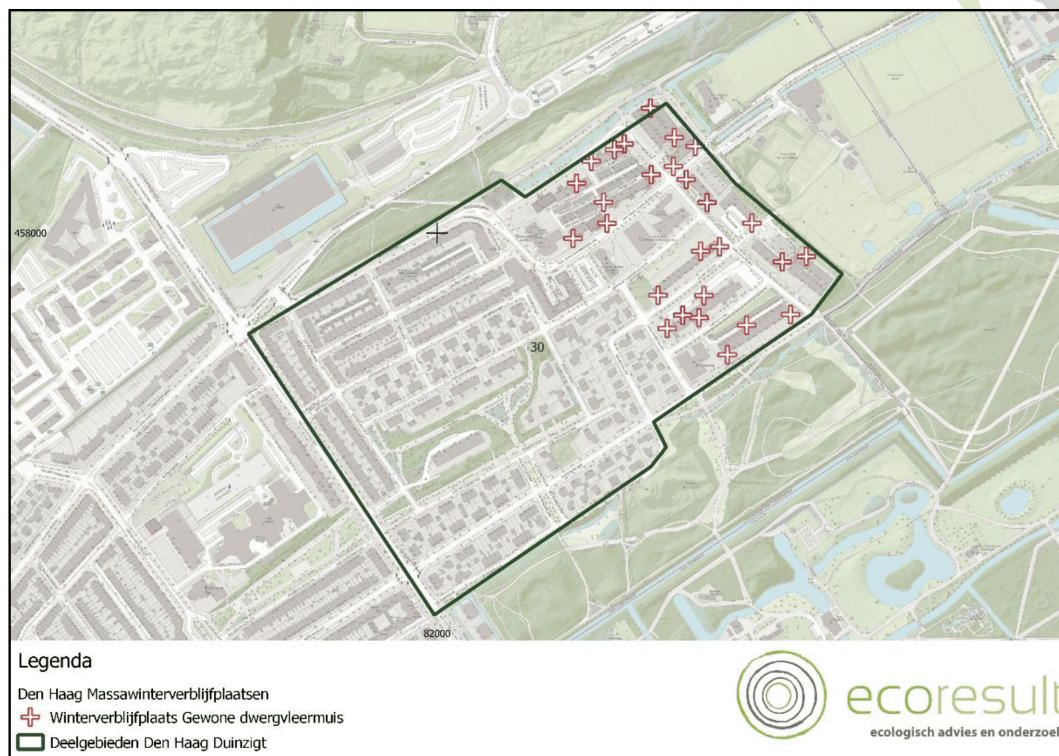
Figuur 3: Waargenomen winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis in het westelijk deel van Den Haag Zuidwest. Kaartbron: Openstreetmaps

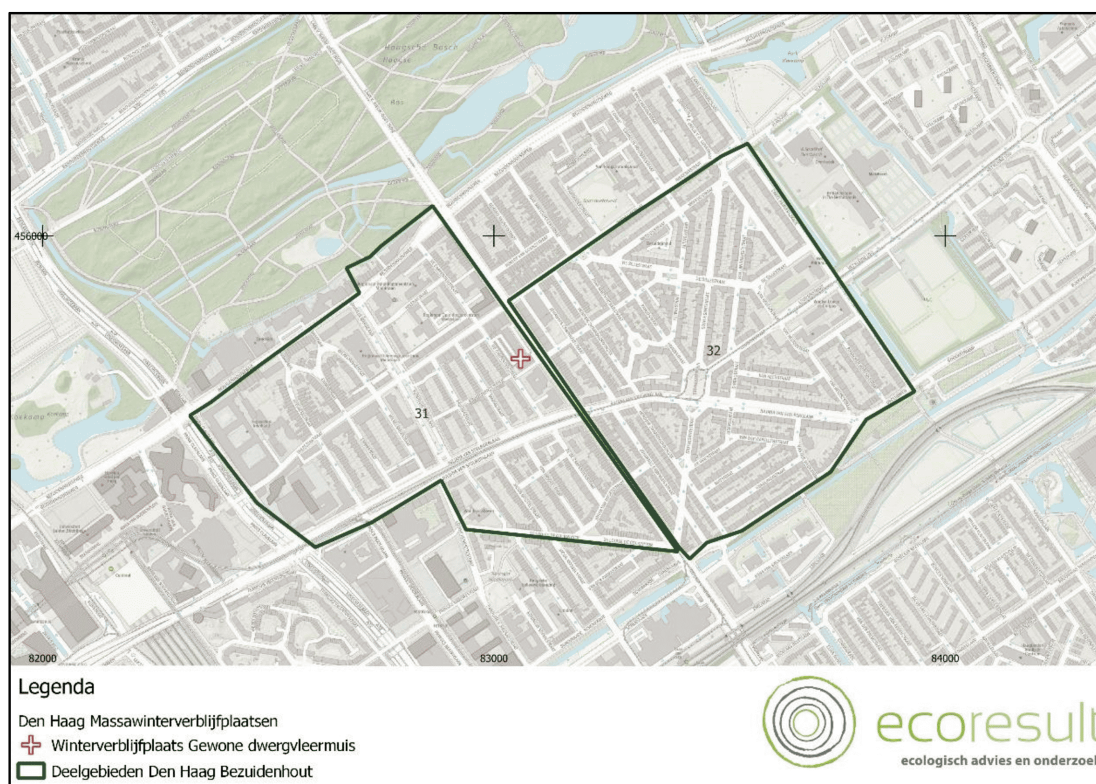
Figuur 4: Waargenomen winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis in de wijk Duindorp en in Scheveningen. Kaartbron: Openstreetmaps

Figuur 5: Waargenomen winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis in de wijken Archipelbuurt en Centrum. Kaartbron: Openstreetmaps

Figuur 6: Waargenomen winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis in de wijk Duinzigt.
Kaartbron: Openstreetmaps

Figuur 7: Waargenomen winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis in de wijk Bezuidenhout.
Kaartbron: Openstreetmaps

In Tabel 3 staan de verschillende locaties met zwermgedrag weergegeven mede als een korte omschrijving en het aantal zwermende dieren. Het aantal zwermende dieren is gebaseerd op het hoogste, gelijktijdig, aangetroffen aantal in de twee uitgevoerde ronden en betreft een momentopname. Het aantal aangetroffen zwermers verschilt sterk per locatie en per bezoek en verschilt daarnaast ook sterk per tijdvak. Gedurende het onderzoek is meermaals waargenomen dat tijdens één van de twee ronden geen zwermactiviteit werd waargenomen waar dit de andere ronde wel gebeurde. Een voorbeeld hiervan betreft deelgebied 30 (Duinzig). Tijdens de eerste ronde is werd maar 1 groep van 5 zwerende dieren aangetroffen. Tijdens de tweede ronde zijn verspreid over 26 complexen (minimaal) 185 zwermende dieren aangetroffen. Tevens is meermaals waargenomen dat het aantal zwermende dieren sterk kan verschillen binnen een enkele ronde. Waar rond middernacht soms geen zwermers werden aangetroffen kon dit rond 1 uur 's nachts totaal anders zijn.

Tabel 3: Aangetroffen (massa)winterverblijfplaatsen met een korte beschrijving en aantallen zwermende dieren. De met donkergrijs aangeven locaties zijn aangetroffen buiten de deelgebieden.

Gebied	Deelgebied	Locatie	Toelichting	aantal
Zuidwest	1	Stokroosstraat 253-273	Zwermend langs noordwestgevel	2
Zuidwest	1	Segbroeklaan 616H-616L	Zwermend bij diverse ramen langs zuidoostgevel	2
Zuidwest	1	Segbroeklaan 616V-616Y	Zwermend bij diverse ramen langs zuidoostgevel	1
Zuidwest	1	Segbroeklaan 484 – 500	Zwermend op hoek zuidwest en zuidoostgevel	2
Zuidwest	2	Segbroeklaan 414A – 414R	Zwermend rond bovenste witte balk aan de zuidoostgevel	5
Zuidwest	2	Segbroeklaan 378 - 402	Zwermend langs dakrand op de noordwesthoek van het pand	3
Zuidwest	2	Segbroeklaan 204 - 228	Zwermend langs de bovenrand van de noordwestgevel	5
Zuidwest	2	Segbroeklaan 64 - 90	Zwermend langs de bovenrand van de noordwestgevel	15
Zuidwest	6	Harderwijkstraat 49A – 77H	Zwermend nabij de hoogste verdieping langs de noordoostgevel	5
Zuidwest	8	Nieuwendamlaan 11	Zwermend langs kopgevel ter hoogte van 5 ^e / 6 ^e etage	6
Zuidwest	8	Nieuwendamlaan 91	Zwermend langs kopgevel ter hoogte van 5 ^e etage	6
Zuidwest	8	Uitgeeststraat 3 – 83	Zwermend langs zuidgevel ter hoogte van 5 ^e en 6 ^e etage	15
Zuidwest	8	Uitgeeststraat 4 – 52	Zwermend langs noordwestgevel	10
Zuidwest	8	Nieuwendamlaan 308 – 560	Zwermend op de zuidwesthoek van de flat	1
Zuidwest	8	Heiloostraat 296 - 570	Zwermend langs noordelijk deel van de zuidwestgevel	2
Zuidwest	8	Heiloostraat 296 – 570	Zwermend langs zuidelijk deel van de zuidwestgevel	2
Zuidwest	8	Leyweg 82 – 162B	Zwermend langs de kopgevel ter hoogte van de bovenste 3 verdiepingen	8
Zuidwest	8	Leyweg 82 – 162B	Zwermend langs het zuidelijk deel van de zuidwestgevel	5
Zuidwest	13	Forellendaal 506 – 570	Zwermend langs oostgevel ter hoogte van 5 ^e etage. Ter hoogte van garage 570	6
Zuidwest	13	Forellendaal 638 – 702	Zwermend langs oostgevel ter hoogte van bovenste etage	20
Zuidwest	13	Forellendaal 978 - 1036	Zwermend langs noordgevel rond de bovenste verdiepingen	10
Zuidwest	13	Forellendaal 12 – 286	Zwermend langs westgevel rond de bovenste verdiepingen	8

Zuidwest	13	Forellendaal 12 – 286	Zwermend op de zuidwesthoek van de flat rond de bovenste verdiepingen	3
Zuidwest	15	De Brink 112 - 234	Zwermend ter hoogte het midden van de noordgevel, bij de daktrim	10
Zuidwest	15	De Brink 238 - 306	Zwermend langs de zuidoostgevel ter hoogte van de bovenste verdiepingen.	4
Zuidwest	15	De Brink 238 - 306	Zwermend ter hoogte het midden van de noordoostgevel	1
Zuidwest	15	De Brink 310 – 450	Zwermend aan open stootvoegen van de bovenste verdieping, langs de rechterzijde van de zuidoostgevel.	20
Zuidwest	15	De Brink 458– 580	Zwermend rond de daktrim van de opbouw	5
Zuidwest	16	Aaltje Noordewierstraat 352 - 368	Zwermend langs westgevel ter hoogte van 3 ^e etage trappenhuis	20
Zuidwest	16	Louis Davidsstraat 139 – 175	Zwermend langs zuidgevel ter hoogte van bovenste verdieping	5
Zuidwest	16	Louis Davidsstraat 263 - 301	Zwermend langs zuidgevel ter hoogte van bovenste verdieping	1
Zuidwest	16	Louis Davidsstraat 661 - 777	Zwermend langs de hele westgevel, ter hoogte van de middelste etages	15
Zuidwest	16	Nocturnestraat 2 - 218	Zwermend langs westgevel ter hoogte van bovenste verdieping	5
Zuidwest	17	Cornelie van Zantenstraat 2 - 32	Zwermend langs westgevel ter hoogte van bovenste verdieping	10
Zuidwest	17	Aaltje Noordewierstraat 12A – 80C	Zwermend langs zuidgevel ter hoogte van de bovenste verdieping	10
Zuidwest	17	Aaltje Noordewierstraat 12A – 80C	Zwermend langs westgevel ter hoogte van de entree en bovenste verdieping	5
Zuidwest	17	Aaltje Noordewierstraat 12A – 80C	Zwermend langs noordgevel ter hoogte van de bovenste verdieping	20
Zuidwest	18	Mozartlaan 22 - 276	Zwermend lang zuidgevel	3
Zuidwest	18	Alphons Diepenbrockhof 90 – 168	Zwermend langs oostgevel	1
Zuidwest	18	Landrestraat 1033 - 1063	Zwermend langs zuidgevel	3
Zuidwest	18	Ericalaan 3 – 49B	Zwermend langs zuidgevel	5
Zuidwest	18	Ericalaan 55 – 101B	Zwermend langs zuidgevel	3
Zuidwest	18	Heliotrooplaan 150 – 220A	Zwermend langs het westelijk deel van de noordgevel	5
Zuidwest	18	Heliotrooplaan 250 – 350	Zwermend langs oostgevel	3
Duindorp	20	Bevelandsestraat 129 – 191	Zwermend langs noordwestgevel onder de ramen van 3 ^e woonlaag en 3 ^e ramenblok van rechts	2
Scheveningen	22	Lindoduin 23	Zwermend langs zuidoostgevel nabij Lindoduin 23 ter hoogte van 7 ^e etage	6
Scheveningen	25	Zwolsestraat 403	Zwermend langs noordgevel	1
Archipelbuurt	26	Burgemeester Patijnlaan 1106 - 1328	Zwermend langs zuidelijk van de westgevel (Zuidwestelijk deel van de flat)	5
Archipelbuurt	26	Burgemeester Patijnlaan 1106 - 1328	Zwermend op de noordwesthoek van de flat	3
Archipelbuurt	26	Anna Paulownastraat 117-1 – 117-20	Zwermend langs de westgevel	5

Archipelbuurt	26	Anna Paulownastraat 115A – 115G	Zwermend langs de westgevel	4
Archipelbuurt	27	Zeestraat 95 – 257	Zwermend langs de zuidelijke gevel van het hoogste deel van de flat	10
Archipelbuurt	28	Nassaulaan 11A, 12	Zwermend aan de westzijde ten oosten van de 2 ^e steunpilaar naar de onderzijde van de dakrand	10
Archipelbuurt	28	Surinamestraat 37	Zwermend rond steile op de noordwesthoek van het pand	3
Archipelbuurt	28	Balistraat 46	Zwermend langs oostgevel ter hoogte van ramen 1 ^e verdieping	2
Archipelbuurt	28	Frederikstraat 295 - 841	Zwermend op oostelijk deel van noordelijke gevel van grote flat	2
Centrum	29	Kazernestraat 96D – 100A	Zwermend op 2 meter boven de grond aan zuidwestzijde van het pand	3
Centrum	29	Hartogstraat 5 – 7	Zwermend in binnentuin	3
Centrum	29	Kerkplein 4 – 6	Zwermend langs zuidgevel	2
Centrum	29	Binnenhof 17	Zwermend langs oostgevel langs Mauritspoort	5
Centrum	29	Prinsessegracht 4	Zwermend boven het gebouw aan noordoostzijde van het pand	5
Duinzicht	30	Else Mauhsloot 141 – 159	Zwermend langs noordwestgevel	10
Duinzicht	30	Else Mauhsloot 167 - 183	Zwermend langs noordwestgevel	10
Duinzicht	30	Else Mauhsloot 205 – 215	Zwermend langs noordwestgevel	10
Duinzicht	30	Theo Mann Bouwmeesterlaan 274 - 278	Zwermend op de noordoosthoek van de flat	6
Duinzicht	30	Cees Laseurloot 1099 – 1337	Zwermend op de noordwesthoek van de flat	5
Duinzicht	30	Cees Laseurloot 1099 – 1337	Zwermend op de zuidwesthoek van de flat	10
Duinzicht	30	Cees Laseurloot 1083 – 1097	Zwermend op de noordoosthoek van de flat	5
Duinzicht	30	Cees Laseurloot 1003 - 1017	Zwermend op de zuidwesthoek van de flat	6
Duinzicht	30	Theo Mann Bouwmeesterlaan 476 – 610	Zwermend op het noordelijk deel van de noordoostgevel	5
Duinzicht	30	Theo Mann Bouwmeesterlaan 492 – 518	Zwermend op de noordwesthoek van de flat	2
Duinzicht	30	Theo Mann Bouwmeesterlaan 62 - 116	Zwermend op de zuidoosthoek van de flat	10
Duinzicht	30	Theo Mann Bouwmeesterlaan 20 – 112	Zwermend op de zuidwesthoek van de flat	2
Duinzicht	30	Cees Laseurloot 321 – 347	Zwermend op het noordelijk deel van de zuidwestgevel	5
Duinzicht	30	Cees Laseurloot 291 - 317	Zwermend op het zuidelijk deel van de zuidwestgevel	6
Duinzicht	30	Jan Muschloot 190 – 228	Zwermend op het zuidelijk deel van de zuidwestgevel, vliegend tussen de steigers die langs de gevel staan	4
Duinzicht	30	Jan Muschloot 174 - 186	Zwermend langs oostelijk deel zuidoostgevel	5

Duinzicht	30	Jan Muschlaan 118 – 160	Zwermend langs groot deel van noordwestgevel	20
Duinzicht	30	Jan Muschlaan 20 - 32	Zwermend langs zuidelijk deel zuidoostgevel	5
Duinzicht	30	Jan Muschlaan 15 – 65	Zwermend langs zuidwestgevel	5
Duinzicht	30	Jan Muschlaan 67 - 99	Zwermend langs zuidelijk deel noordwestgevel	5
Duinzicht	30	Jan Muschlaan 115 - 201	Zwermend langs middelste deel noordwestgevel	3
Duinzicht	30	Cees Laseurlaan 165 – 205	Zwermend op de noordhoek van de flat	5
Duinzicht	30	Cees Laseurlaan 97 – 107	Zwermend langs het westelijk deel van de noordoostgevel	5
Duinzicht	30	Jan Muschlaan 67 - 153	Zwermend langs aan de zuidoostzijde van de flat nabij de inham in het pand	4
Duinzicht	30	Ruychrocklaan 350 - 496	Zwermend langs de hele noordwestgevel	25
Duinzicht	30	Ruychrocklaan 486 - 496	Zwermend op de zuidoosthoek van de flat	7
Duinzicht	30	Ruychrocklaan 350 - 360	Zwermend langs het westelijk deel van de zuidoostgevel	5
Bezuidenhout	31	Laan van Nieuw-Oost-Indië 123A – 127J3	Zwermend bij het dak van het bijgebouw wat grenst aan het trappenhuis	20
Scheveningen	Nabij 25	Groningsestraat 249 – 277	Zwermend langs hoek gebouw aan de zuidzijde ter hoogte van bovenste woonlaag.	15
Scheveningen	Nabij 25	Stevinstraat 407 – 419	Zwermend langs noordgevel.	7

4.2 Den Haag Zuidwest.

Binnen de deelgebieden in Den Haag Zuidwest zijn 46 winterverblijfplaatsen aangetroffen met in totaal 297 zwermende gewone dwergvleermuizen. Nagenoeg alle winterverblijfplaatsen zijn aangetroffen op hoogbouw (appartementencomplexen en 1 verzorgingshuis van 6 etages of hoger). Uitzonderingen hierop zijn hierop:

- Kleine groepjes zwermende dieren langs de gevels van meerdere complexen langs de Segbroeklaan. De Portiekflats hier hebben 4 woonlagen.
- Een groep van minimaal 20 zwermende dieren langs de gevel van een portiek van 4 etages aan de Aaltje Noordewierstraat 352 – 368.

De aangetroffen verblijfplaatsen in de deelgebieden in Den Haag Zuidwest zijn aangetroffen op bakstenen gevels met open stootvoegen.

Op meerdere locaties zijn clusters met zwermactiviteit op (nagenoeg) identieke complexen aangetroffen. Dit betreffen alle appartementencomplexen van minimaal 6 etages hoog. De zijgevels bestaan uit bakstenen gevels met een luchtsponw en open stootvoegen. Veelal zijn de etagevloeren gescheiden door een betonnen afscheiding (zie Figuur 8).

Figuur 8: Een van de vele flats/complexen met bakstenen gevels en betonnen afscheidingen tussen de etagevloeren.

Voorbeelden hiervan zijn:

- De 4 complexen aan de Nieuwendamlaan;
- De complexen aan de Forellendaal;
- De complexen aan de Brink;
- De 3 complexen aan de Louis Davidsstraat;
- Een complex aan de Mozartlaan;
- De 2 complexen aan de Ericalaan;
- De 2 complexen aan de Heitrooplaan.

4.3 Den Haag Duindorp en Scheveningen.

Binnen de deelgebieden in de wijk Duindorp en Scheveningen zijn 3 winterverblijfplaatsen aangetroffen met in totaal 31 zwermende gewone dwergvleermuizen. Ook werden net buiten het plangebied (deelgebied 25 Belgisch Park – Scheveningen) 2 winterverblijfplaatsen aangetroffen. In totaal ging het hier om 22 dieren. Nagenoeg alle winterverblijfplaatsen zijn aangetroffen op hoogbouw (appartementencomplexen van 6 etages of hoger. Een uitzondering hierop betrof de Zwolsestraat 403, waar de dieren langs de gevels van een lange rij portiekwoningen van 4 etages zwermde. De aangetroffen verblijfplaatsen in deze deelgebieden zijn aangetroffen op bakstenen gevels met open stootvoegen.

4.4 Den Haag Archipelbuurt en Centrum.

Binnen de deelgebieden in Den Haag Archipelbuurt en Centrum zijn 14 winterverblijfplaatsen aangetroffen met in totaal 62 zwermende gewone dwergvleermuizen. In deze deelgebieden wijk

het zwermgedrag af. Op 6 van de zwermlocaties zijn de dieren zwermend gezien tegen gevels van gebouwen met 3 tot 4 woonlagen. Het betreft de winterverblijfplaatsen gelegen aan de Anna Paulownastraat (1 van de 2), Surinamestraat, Balistraat, Kazernestraat, Hartogstraat en zelfs aan buitengevel van Binnenhof. Verder werd 1 groepje gezien tegen de gevels van een kerk aan de Nassaulaan. De andere 7 winterverblijfplaatsen zijn wel aangetroffen op hoogbouw (appartementencomplexen van 6 etages of hoger). De aangetroffen verblijfplaatsen in deze deelgebieden zijn in het geval van de hoogbouw aangetroffen op bakstenen gevels met open stootvoegen. Bij de overige zwermlocaties werd het zwermgedrag waargenomen bij kieren rondom het dakvlak en bij losse kieren in het geveloppervlak.

4.5 Den Haag Duinzigt en Bezuidenhout

Binnen het deelgebied in Den Haag Duinzigt zijn 27 winterverblijfplaatsen aangetroffen met in totaal 190 zwermende gewone dwergvleermuizen. In de deelgebieden in de wijk Bezuidenhout is 1 winterverblijfplaats van 20 dieren aangetroffen. Nagenoeg alle winterverblijfplaatsen zijn aangetroffen op hoogbouw (appartementencomplexen van 7 etages of hoger). De aangetroffen verblijfplaatsen in het deelgebied Duinzigt zijn aangetroffen op bakstenen gevels met open stootvoegen. Het aangetroffen winterverblijf in Bezuidenhout werd aangetroffen op een kantoorgebouw wat is afgewerkt met betonplaten. Hier zwermde de dieren rond het dak, waar waarschijnlijk kieren aanwezig zijn.

Op meerdere locaties in deelgebied Duinzigt zijn clusters met zwermactiviteit op (nagenoeg) identieke complexen aangetroffen. Dit betreffen allen appartementencomplexen van minimaal 7 etages hoog. De zijgevels bestaan uit bakstenen gevels met een luchtsponw en open stootvoegen. Veelal zijn de etagevloeren gescheiden door een betonnen afscheiding (zie Figuur 9).

Figuur 9: Een van de vele flats/complexen met bakstenen gevels en betonnen afscheidingen tussen de etagevloeren.

Voorbeelden hier van zijn:

- De 4 complexen aan de Mauhslaan;
- De 5 complexen aan de Cees Laseurlaan;
- De 3 complexen langs Theo Mann-Bouwmeesterlaan;
- De 2 grote complexen langs Jan Muschlaan;
- Het grote complex aan de Ruychrocklaan.

5 Conclusies en aanbevelingen

In opdracht van de gemeente Den Haag heeft Ecoresult B.V. een onderzoek uitgevoerd naar (massa)winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis in 32 deelgebieden in Den Haag: Den Haag Zuidwest, Duindorp, Scheveningen, Archipelbuurt, Centrum, Duinzigt en Bezuidenhout. Het onderzoek is uitgevoerd conform het vooraf opgestelde plan van aanpak³.

De voornaamste conclusies zijn:

- Binnen het plangebied zijn 95 zwermlocaties met in totaal 600 zwermende gewone dwergvleermuizen aangetroffen. De aantallen zwermende dieren geven geen indicatie van het daadwerkelijk aantal overwinterende vleermuizen.
- Buiten het plangebied zijn 2 winterverblijfplaatsen aangetroffen met circa 22 zwermende gewone dwergvleermuizen.
- De meeste winterverblijfplaatsen zijn aangetroffen op hoogbouw (appartementencomplexen van 6 etages of hoger).
- In Den Haag Zuidwest, Archipelbuurt en Centrum zijn ook zwermende dieren waargenomen langs gebouwen met 3 tot 4 woonlagen.
- Op meerdere locaties in Den Haag Zuidwest en in Duinzigt zijn op meerdere nagenoeg identieke complexen, met dezelfde bouwstijl, zwermende gewone dwergvleermuizen aangetroffen.

³Van Meurs, 2020

6 Geraadpleegde bronnen

6.1 Literatuur

Klasberg, M. & I. Baijens, 2018. SMP Gebouwbewonende soorten Den Haag. Gebiedsbescherming van gebouwbewonende fauna bij onderhoud, renovatie en sloop van woningen en gebouwen. Arcadis Nederland B.V., Maastricht

Meurs, F.A. van, 2020. Plan van Aanpak Aanvullend onderzoek kraam- en massawinterverblijfplaatsen Den Haag. NER20200528v01, Ecoresult B.V.

Veen, K.J. van. 2021. Nader onderzoek Massawinterverblijfplaatsen Den Haag. In het kader van de Wet natuurbescherming Plangebied: Den Haag. Kenmerk ER202010114v02. Ecoresult B.V., Dordrecht.

6.2 Internet

PDOK (Publieke Dienstverlening Op Kaart)

<https://www.pdok.nl/>

Kennisdocumenten

<https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>

Vleermuisprotocol 2021

<http://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>

Bijlage 1 Foto's gebouwen

Deelgebied 1:

Figuur 10: Portiekwoningen langs het zuidelijk deel van de Segbroeklaan. Langs deze flats zijn kleine groepjes zwermende dieren waargenomen.

Figuur 11: Een van de flats waar winterverblijfplaatsen zijn aangetroffen langs de Segbroeklaan.

Figuur 12: Portiekwoningen langs het noordelijk deel van de Segbroeklaan. Langs deze flats zijn kleine groepjes zwermende dieren waargenomen.

Deelgebied 6:

Figuur 13: Het appartementencomplex langs de Harderwijkstraat.

Deelgebied 8:

Figuur 14: Een van de 2 type flats langs de Nieuwendamlaan. In 3 van deze flats zijn winterverblijfplaatsen aangetroffen.

Figuur 15: Het 2^e type langs de Nieuwendamlaan. In 2 van deze flats zijn winterverblijfplaatsen aangetroffen.

Figuur 16: Complex gelegen aan de Heiloostraat. Hier werden 2 winterverblijfplaatsen aangetroffen.

Figuur 17: De flat gelegen langs de Leyweg. Ook hier werden 2 winterverblijfplaatsen aangetroffen.

Deelgebied 13:

Figuur 18: In deze lange flat langs de Forellendaal zijn 4 winterverblijfplaatsen aangetroffen.

Figuur 19: In deze hoge flat langs de Forellendaal zijn 3 winterverblijfplaatsen aangetroffen.

Deelgebied 15:

Figuur 20: In 3 flats aan De Brink zijn in totaal 5 winterverblijfplaatsen aangetroffen.

Deelgebied 16:

Figuur 21: Bij deze portiek van de flat gelegen aan de Aaltje Noordewierstraat 352-368 is een groep van 20 zwermende dieren waargenomen.

Figuur 22: Langs de gevels van 3 identieke flats aan de Louis Davidsstraat zijn zwermende dieren aangetroffen.

Figuur 23: Langs de westgevel van deze flat aan de Nocturnestraat is een winterverblijfplaats aangetroffen.

Deelgebied 17:

Figuur 24: Aan de kopgevel van deze flat aan de Cornelie van Zantenstraat is een winterverblijfplaats aangetroffen.

Figuur 25: In dit verzorgingshuis aan de Aaltje Noorwierstraat 12-80C zijn op 3 plaatsen zwermende dieren waargenomen.

Deelgebied 18:

Figuur 26: De flat gelegen aan de Mozartlaan.

Figuur 27: De flat gelegen aan de Alphons Diepenbroekhof.

Figuur 28: Het deel van de lange flat aan de Landrestraat waar een winterverblijf is aangetroffen.

Figuur 29: Een van 2 identieke flats aan de Eicalaan waar winterverblijfplaatsen zijn aangetroffen.

Figuur 30: De zuidelijke flat aan de Heitrooplaan 150-220A.

Figuur 31: De noordelijke flat aan de Heitrooplaan 250-350.

Deelgebied 20:

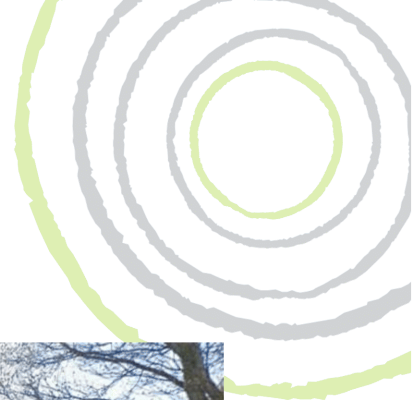

Figuur 32: Het appartementencomplex gelegen aan de Bevelandsestraat.

Deelgebied 22:

Figuur 33: De grote flat gelegen aan de Lindoduin.

Deelgebied 25:

Figuur 34: Zwolsestraat 403, waar een winterverblijfplaats is aangetroffen.

Deelgebied 26:

Figuur 35: In deze aan elkaar geschakelde flats aan de Burgemeester Patijnlaan zijn 2 winterverblijfplaatsen aangetroffen.

Figuur 36: Langs de Anna Paulownastraat zijn 2 winterverblijfplaatsen aangetroffen. Een bij hoger gelegen deel (nr. 117) en bij het naastgelegen lagere deel (nr. 115).

Deelgebied 27:

Figuur 37: Het appartementencomplex aan de Zeeweg.

Deelgebied 28:

Figuur 38: Bij deze hoekwoning aan de Surinamestraat is een winterverblijfplaats aangetroffen.

Figuur 39: Ter hoogte van Balistraat 46 is een winterverblijfplaats aangetroffen.

Figuur 40: De flat aan de Frederikstraat.

Figuur 41: De kerk gelegen aan de Nassaulaan.

Deelgebied 29:

Figuur 42: Portiekwoningen aan de Kazernestraat waar zwermende dieren zijn waargenomen.

Figuur 43: In de rechts gelegen binnentuin is tegen de achtergevel een kleine groep zwermende dieren waargenomen.

Figuur 44: De portiekflat aan het Kerkplein.

Figuur 45: Langs de oostgevel van het Binnenhof zijn 5 zwemende dieren wargenomen.

Figuur 46: Nabij het hogere deel van dit pand aan de Prinsessegracht is een winterverblijfplaats aangetroffen.

Deelgebied 30:

Figuur 47: In 3 complexen langs de Else Mauhsloot zijn winterverblijfplaatsen aangetroffen.

Figuur 48: In de complexen langs de Theo Mann-Bouwmeesterlaan zijn in totaal 4 winterverblijfplaatsen aangetroffen.

Figuur 49: Langs de gevels van dit grote complex aan de Jan Muschlaan zijn 4 winterverblijfplaatsen aangetroffen.

Figuur 50: In dit deelgebied zijn 8 in identieke grote flats in totaal 15 winterverblijfplaatsen aangetroffen. Deze flats liggen aan de Cees Laseurlaan, Jan Muschlaan en Ruychrocklaan. Op de foto 2 complexen aan de Cees Laseurlaan waar 4 winterverblijfplaatsen zijn aangetroffen.

Figuur 51: Een van de identieke flats aan de Jan Muschlaan.

Figuur 52: Een van de identieke flats aan de Ruychrocklaan.

Deelgebied 31:

Figuur 53: Het kantoorgebouw aan de Laan van Nieuw Oost-Indië.